چەمکە سەرەکییەکانی تیۆری ڕەخنەیی

سەرەتایەک دەربارەی قوتابخانەی فرانکفۆرت

ا. ا. کتولی

و: کەیوان نوری

قوتابخانەی فرانکفۆرت، بەرهەمی بیروبۆچوونەکانی گرووپێک لە مارکسییە نوێیەکانی ئەڵمانیایە، کە دەبێت تێڕوانین و بڕیارەکانیان لە تیۆری ڕەخنەییدا ببینینەوە. لەوێشەوە مادام ئەم قوتابخانەیە میراتگری مارکسیزمە، ئەوا تێگەیشتن لێی بەستراوەتەوە بە تێگەیشتن لە مارکسیزمەوە. بۆچوونی بیریارانی قوتابخانەی فرانکفۆرت، بەئاراستەی ئاوڕدانەوەدایە لە لێکۆڵینەوە و تەفسیری ئەو لایەنانەی واقیعی کۆمەڵایەتی کە مارکس و شوێنکەوتووانی ئاگاداری نەبوون. ئەوان باس و خواسەکانی مارکسیزمیان تازەتر و هەنوکەییتر کردەوە و ئەمڕۆش تیۆری ڕەخنەیی سنوورەکانی قوتابخانەکەی تێپەڕاندووە و فراوانتر بووە. ئەم قوتابخانەیە بە قوتابخانەی ڕەخنەیی ناسراوە، ئەویش بەهۆی ئەو

ڕوانینەی کە بەسەریدا زاڵە. چەمکی (تیۆری ڕەخنەیی) بۆیەکەمجار لە ساڵی ١٩٣٧ بووە باو و برەوی پەیداکرد و بەجۆرێک لە چوارچێوەی تیۆردا دانرا بۆ جیاکردنەوەی شوێنکەوتوان و ڕەخنەگرانی خۆی لە کێشە و گرفتە باو و زاڵەکانی مارکسیزمی ئۆرسۆدۆکسی(تەقلیدی) و ڕەسمی. تیۆری ڕەخنەیی، دید و ئاراستەیەکی تیۆری و شیکارییە. هەروەها چوارچێوەی فیکریی ئەندامانی قوتابخانەی فرانکفۆرتیشە، کە هەریەک لە ئەندامەکانی جگە لەوەی پابەندی هزری تایبەتی خۆیەتی، لەناو ئەو چوارچێوەیەدا هەوڵی لێکۆڵینەوە و ڕوونکردنەوەی واقیع و دیاردەکان دەدات.

بۆ دیاریکردنی ئەو هێڵە گشتی و بنەما سەرەکی و باڵادەستەی سەر قوتابخانەی فرانکفۆرتەوە، دەتوانین ئەم خاڵانەی خوارەوە دەستنیشان بکەین:

١- بە چ هۆکارێک خەباتی بزووتنەوە کرێکارییەکان لە ئەورووپا، وەکو تاکە خەباتی تێکڕای کرێکاران هاتەدی؟

٢- باشترین شێواز بۆ درککردنی قەیرانی سەرمایەداری کامەیە؟

٣- چۆن دەتوانرێت شیکردنەوە بۆ دەسەڵاتخوازی بکرێت، کە بە سیستەمی باڵادەستی ئەمڕۆ هەژمار دەکرێت؟

٤- بە چ شێوازێک تۆتالیتاریزم لە فۆرمی نازیزم و فاشیزمدا، سەرانسەری ئەورووپای ناوەند و باشووری خستە ژێر هەیمەنەی خۆیەوە؟

٥- پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکان کەوتووەتە بەردەم گۆڕانکاری، ئاراستەی ئەم گۆڕانکارییانە بەرەو کوێیە؟

٦- کایە کەلتورییەکان کەوتوونەتە بەردەم دەستکاری و چاودێریی ورد، ئایا جۆرێک لە ئایدۆلۆژیای نوێ لە درووستبووندایە؟

٧- بە تێڕوانینمان لە شکستی مارکسیزم لە ڕووسیا و ئەورووپای ڕۆژئاوا، ئایا دەکرێت ئومێدەواربین بە بوونی بکەر و بریکارێکی کۆمەڵایەتی کە توانای خوڵقاندنی گۆڕانکاریی پێشکەوتووانەی هەبێت؟ ئایا مارکسیزم جگە لە مەزهەبێکی ئۆرتۆدۆکسیی وشک چیی ترە؟

ئەم خاڵانە، تەوەری سەرەکیی باڵادەست بوون بەسەر کار و توێژینەوەکانی قوتابخانەی فرانکفۆرتەوە. فرانکفۆرتییەکان لەگەڵ ئەوەدا کە لە زۆربەی لێکدانەوەکانیاندا کاریگەریی مارکسیزمیان بەسەرەوە بوو، بەڵام زیاتر گرنگییان بە هیگڵ و بەرهەمە سەرەتاییە هیگڵییەکانی مارکس دەدا. ئەوان لە هەموو بەرهەمەکانی مارکسدا زیاتر بایەخیان بە دەستنووسە ئابووری و فەلسەفییەکانی ١٨٤٤ و ئەو بەرهەمانە دەدا کە لەبارەی "نامۆبوون"ـەوە نووسرابوون، دەدا. زیاتر لە هەوڵی دروستکردنی پەیوەندیدابوون لەنێوان دەروونشیکاری و مارکسیزمدا. هەروەها ئەم قوتابخانەیە لە ماوەی گۆڕانکارییەکانی خۆیدا لە گەرمەی تیۆر و دۆکترینە مارکسییەکەدا، زۆر سوودیشی لە هزری (ماکس ڤیبەر) و لێکۆڵینەوە دەروونناسییەکان بینیوە.

ئامانجی تیۆریستانی قوتابخانەی فرانکفۆرت، درووستکردنی گۆڕانکاریی سیاسی و ئابووری و کەلتوری بووە بۆ کۆمەڵگای سەرمایەداریی سەردەمی خۆیان. ئەوان مەبەستیان بوو بە هاوکاریی بەرهەمەکانیان و دەرخستنی ناکۆکییەکانی ژێرخانی کۆمەڵگای چینایەتی، گۆڕانکاریی ئەرێنیی کۆمەڵایەتی بخوڵقێنن.

بەو شێوەیەی کە باسمانکرد، تێڕوانینی قوتابخانەی فرانکفۆرت؛ تێڕوانینێکی ڕەخنەییە. ئەم قوتابخانەیە هەوڵدەدات بە پەندوەرگرتن لە مارکسیزمی ئۆرتۆدۆکسی(و تەقلیدی)،

زیاتر پشت بە لایەنی ڕەخنەیی بابەتەکان ببەستێت و لە بەرامبەر عەقڵئامرازیدا بەرگری لە عەقڵانیەتی ڕەخنەیی بکات.

دەتوانین گرنگترین ڕەخنەکانی تیۆری ڕەخنەیی بەم جۆرە باس بکەین:

١- ڕەخنەکردنی تیۆرە مارکسییەکان: ئەندامانی قوتابخانەی فرانکفۆرت و کۆمەڵێک لە مارکسییە تازەکان بوون، لەوانە چەند فەیلەسووفێک و زانایانی دەروونناسی و کۆمەڵایەتی، لەگەڵ ڕەخنەگرانی کەلتوری کە کەیفیان بە هەندێک لە تیۆرە مارکسییەکان نەدەهات، بە تایبەت جەبرگەرایانی ئابووری و مارکسیستی میکانیکی، ڕەخنەی ئەوەیان لێدەگرتن گرنگیی زۆر بە لایەنی ئابووری دەدەن و لایەنەکانی دیکەی ژیانی کۆمەڵایەتی بەتایبەت فەزای کولتووری لەبیردەکەن. ئەوان بە درووستی درکیان بە هەلومەرجی سەردەمی خۆیان و شکستی تیۆرە مارکسییەکە و ئاوابوونی بزووتنەوەی کرێکاری کردبوو لە بەرامبەر بەدەسەڵاتگەیشتنی ڕاستگەرایان و فاشیزمدا و، ئەو نائومێدییە بەئازارەش کە بەسەر خەڵکدا زاڵ ببوو. ئەم قوتابخانەیە، بەتایبەت لە ساڵەکانی کۆتایی تەمەنیدا، بە شێوەیەک لە مارکسیزم دوورکەوتبووەوە کە بە قسەی "مارتین جی": "ئیدی نابێت ئەم قوتابخانەیە بە یەکێک لە لقەکانی مارکسیزم بزانین". بە باوەڕی هێربەرت مارکۆزە، ناکۆکیی نێوان هێزەکان و پەیوەندییەکانی بەرهەمهێنان، ئیدی بە ناکۆکی دانانرێن، چونکە هێزەکانی بەرهەمهێنان سامانێکی ئەوەندە گەورەیان بەرهەمهێنا کە نەک تەنیا لەگەڵ خاوەندارێتیی تایبەتدا ناکەونە دژایەتی، بەڵکو دەتوانن هاوکاربن بۆ بەهێزبوونیشی. بەم شێوەیە بیریارانی قوتابخانەی فرانکفۆرت؛ خۆیان بەدوورگرت لە مارکس و مارکسیزمی کلاسیک، تەنیا دواتر و درەنگتر بوو کە یۆرگن هابەرماس، تیۆرە مارکسییەکەی خستە بەردەم هەڵسەنگاندنێکی ڕەخنەییانەی وردترەوە.

هابەرماس باوەڕی وایە کە پرۆژە و پێشنیارەکەی ئەو دەربارەی (بنیاتنانەوەی ماتریالیزمی مێژوویی) هەڵگری دابەشبوونی تیۆرێکە بۆ بەشەکانی و پاشان خستنەپاڵ یەکتری سەرلەنوێی لە فۆرمێکی نوێدا، ئەویش لەپێناوی هاتنەدیی تەواوی ئەو ئامانجەی کە لەبەرچاویگرتووە و ئەمەش شێوازی ئاوڕدانەوەیە لە تیۆرێک کە پێویستی بە نوێکردنەوە و پیاچوونەوەی زۆر هەیە؛ بەڵام هێشتا وزە ناوەکییە ورووژێنەرەکەی هەر کۆتایی نەهاتووە. بەگشتی فرانکفۆرتییەکان لە هەوڵی ئەوەدان ئاوڕ لە بواری کەلتوری و زەینی لەگەڵ هاوسەنگیی نێوان لایەنەکانی ئابوریی جێمەبەستی مارکسیزم بدەنەوە و لایەنە لەیادکراوەکانی لای مارکس و قوتابخانەکەشی ڕاست بکەنەوە.

٢- ڕەخنە لە پوزەتیڤیزم: پوزەتیڤیستەکان بە قبووڵکردنی ئەو خاڵەی کە گوایا زانست تاکە ڕێگایە و قابیلی بەکارهێنانە لە هەموو بوارەکانی لێکۆڵینەوەدا، کە زانست لە خۆیدا بێلایەنە و وا هەستدەکەن دەتوانن مەودایەک دروستبکەن لەنێوان کارەکانیان و بەها ئینسانییەکاندا. ئەدۆرنۆ دەڵێت: "پوزەتیڤیزم تێڕوانینێکە نەک هەر گرنگی بە دۆخی ئێستا دەدات، بەڵکو تێڕوانینێکی ئەرێنی لە ئێستاشدا دەخاتەڕوو". زۆرترین ڕەخنەکان دژی پوزەتیڤیزم، لە سەردەمی سەرۆکایەتیی (ماکس هۆرکهایمەر)دا بوو. هۆرکهایمەر ڕەخنەی پوزەتیڤیزمی کرد، ئەویش بە شێوازی ئامرازی مەسرەفناسی و بەرخۆری و میتۆدناسی و تیۆری تەقلیدی. وەسوەسەی ئەو بۆ داڕشتنەوەی ئەپیستمۆلۆژیا و میتۆدۆلۆژی، ئەڵتەرناتیڤ بوو بۆ تیۆری کۆمەڵایەتی.

هۆرکهایمەر لە وتاری (تیۆری تەقلیدی و ڕەخنەیی)دا لە سێ لایەنی بنەڕەتییەوە هەوڵیدا ڕەخنە لە پۆزەتیڤیزم بگرێت، ئەوانیش:

ڕ- بەرکەوتنی پۆزەتیڤیزم بە فەردی چالاکی مرۆڤەوە بە شێوەی ئەمری واقیع و بابەتی ڕووت لە چوارچێوەی جۆرێک لە جەبرگەرایی میکانیکیدا.

ب- سەبارەت بە بەرکەوتنی پوزەتیڤیزم لەگەڵ جیهاندا وەک دیاردەیەکی نەگۆڕ و بەرجەستە لە پانتایی ئەزموونداً، جیاکارینەکردن لە نێوان جەوهەر و فۆرمدا، بە مانای کورتکردنەوەی زانست بۆ تاقیکردنەوە و ئەزموون.

ج- بەرکەوتنی پوزەتیڤیزم لە دروستکردنی جیاکاری لە نێوان ئەمری واقیع و بەها و جیاکردنەوەی زانین لە خولیا و ئارەزووە ئینسانییەکان، بە جۆرێک جیاکردنەوەی فاکتەکان لە بەهاکان. بەم شێوەیە هۆرکهایمەر پوزەتیڤیزم لە بەرامبەر (تیۆری دیالەکتیکی)دا دادەنێت، کە بە پێچەوانەی پوزەتیڤیزمەوە، تەواوی لایەنە پێکهێنەرەکانی دیاردەیەک پێکەوە لە پەیوەندییەکی دوولایەنەدا دادەنێت و (ڕەگەزە ئەزمونییەکان) لە چوارچێوەی دروستکراوەکانی ئەزمووندا دادەنێت، کە بۆ بەرژەوەندییە مێژووییەکانی تایبەت بە فیکری دیالەکتیکی جێگەی گرنگییێدانە.

دەتوانرێت سێ لایەنی ڕەخنەیی فرانکفۆرتییەکان لە پوزەتیڤیزم؛ بەم شێوەیە باس بکرێت:

یەکەم: پوزەتیڤیزم تێڕوانینێکی بێکەڵک و گومڕاکەرە و ناتوانێت بە ژیانێکی کۆمەڵایەتیی دروست بگات. دووەم: بەوەی کە پوزەتیڤیزم ڕەوایەتی بە تەماشاکردنێکی ڕووتی بارودۆخی سیستەمی کۆمەڵایەتی باڵادەست دەدات، بووەتە بەربەست لەبەردەم گۆڕانکارییەکی بنەڕەتی و لەکۆتاییشدا بێ متمانەیی سیاسی بەرهەمدێنێت. سێیەم: ئەوەی کە پوزەتیڤیزم ڕۆڵێکی گرنگی هەیە لە جەختکردنەوە و پشتیوانی لە دەسەڵاتی بۆرۆکراتی و پەیوەندییەکی نزیکی لەگەڵیشیدا هەیە.

دواتر ڕەخنە لە پوزەتیڤیزم لە فۆرمی جیاواز و کاتی جیاجیادا درێژەی هەبوو. لەچاپدانی کتێبی (عەقڵ و شۆڕش)ی هێربەرت مارکۆزە لە ١٩٤١ و قسەوباس سەبارەت بە پوزەتیڤیزم لەلایەن تیۆریستە ڕەخنەییەکانەوە، بەڵگەیە بۆ ئەمە.

٣- ڕەخنە لە کۆمەڵگای نوێ: بەشی زۆری بەرهەمی تیۆریستانی [تیۆری] ڕەخنەیی، گەڕانەوەیە بۆ ڕەخنە لە رووکارە جیاوازەکانی کۆمەڵگای مۆدێرن و لایەنەکانی. ئاراستەگیریی قوتابخانەی فرانکفۆرت دەگەڕێتەوە بۆ ئاستی کەلتوری و ئەوەی کە بە حەقیقەت و واقیعیاتی کۆمەڵگای سەرمایەداری دادەنرێت. بەو مانایەی کە چەقی بالادەستی لە جیهانی نوێدا لە ئابورییەوە بۆ گوازراوەتەوە بواری کەلتوری. قوتابخانەی ڕەخنەیی، پێداگری لەسەر سەرکوتکردنی کەلتوریی تاک دەکاتەوە لە کۆمەڵگای نوێدا. بیریارانی ڕەخنەیی کە لەژێر کاریگەریی تێزەکانی مارکس و ماکس ڤیبەردا بوون، لە لێکۆڵینەوەکانیاندا پێداگرییەکی زۆر لەسەر عەقلانیەت وەک ڕووکارێکی جیاکەرەوەی ڕەوتی پەرەسەندنی دونیای مۆدێرندا دەکەنەوە، لە کۆتاییشدا بەو ئەنجامە گەیشتوون کە (لە کۆمەڵگای مۆدێرندا ڕەوتی سەرکوتکردن و ستەم لە غیابی عەقلانیەتدا وەکو زۆرترین کۆسپی کۆمەلایەتی، شوێنی چەوسانەوەی ئابووریی گرتووەتەوە). ڕووکاری یەکەمی ئەم تێزە، لەژێر کاریگەریی تێڕوانینەکانی ماکس ڤیبەردایە، ئەویش لە درووستکردنی جیاوازیدا لە نێوان دوو جۆر ((عەقلانیەتی فۆرماڵ)) و ((عەقلانیەتی جەوهەری))دا. بیریارانی ڕەخنەیی؛ عەقلانیەتی جەوهەری بە((عەقڵ)) پێناسەدەکەن. بە باوەڕی ئەوان، عەقلانیەتی جەوهەری هەڵسەنگاندنی ئامێری لەخۆدەگرێت، بەگوێرەی دوایین بەها ئینسانییەکان لە نمونەی دادپەروەری، ئاشتی و بەختەوەری. لەکاتێکدا عەقلانیەتی فۆرماڵ تەنها لەبیری دەستگەیشتندایە بە دیارترین ئامرازەکان بۆ بەدیهێنانی ئامانجی دیاریکراو.

فرانکفۆرتییەکان دەڵێن، وا دیارە دونیای مۆدێرن پڕە لە عەقلانیەت، لە کاتێکدا بەوشێوەیە نییە و بە پێچەوانەوە لە دونیای مۆدێرندا دژەعەقلانیەت زیاد بەرچاو دەکەوێت. ئەوان لەسەر سیمبوولە دیارەکانی عەقلانیەتی فۆرماڵی واتە لەسەر ((تەکنەلۆژیای مۆدێرن)) زیاتر لە هەر شێوازگەلێکی دیکە پێداگری دەکەن. هەر بۆ نموونە، مارکۆزە بە وریاییەوە ڕەخنەی لە تەکنەلۆژیای مۆدێرن دەگرت و باوەڕی وابوو

تەکنەلۆژیا لە کۆمەڵگای مۆدێرندا بە تۆتالیتاریزم کۆتایی دێت. یەکێک لە نموونە دیارەکانی تەکنەلۆژیای مۆدێرن، سوودوەرگرتنە لە تەلەفزیۆن بۆ ملکەچیی کۆمەڵگا و ئارامکردنەوەی خەڵک. مارکۆزە دەیگوت تەکنەلۆژیای مۆدێرن هەرگیز بێلایەن نییە، بەڵکو لە هەوڵی ئەوەدایە کۆنترۆڵی بکات. باوەڕی وابوو کە دەستدرێژیی تەکنەلۆژیای مۆدێرن بۆ لایەنە تایبەتەکانی ژیانی تاک، ئازادیی ناوەکیی ئەوانی خستووەتە بەردەم پەلاماردان. دەرئەنجامی ئەم کارە تایبەتانە، سەرهەڵدانی تاک و کۆمەڵگایەکە کە مارکۆزە بە (مرۆڤی تاکڕەهەند) یاخود (کۆمەڵگای تاکڕەهەند) پێناسەی دەکات. بە بۆچوونی ئەو، لەم کۆمەڵگایەدایە کە مرۆڤ دەسەڵاتی بیرکردنەوەی ڕەخنەیی و نەفیکارانە سەبارەت بە کۆمەڵگا لەدەستدەدات و ئازادیی تاک دەبێتە قوربانیی دەسەڵاتەکانی تەکنەلۆژیا. پێویست بە بیرهێنانەوەیە کە مارکۆزەش هەر وەک مارکس، باوەڕی وابوو تەکنەلۆژیا لە خودی خۆیدا گرفتێکی نییە و دەشتوانرێت کەڵکی زۆری لێ وەربگیرێت بۆ بنیاتنانی کۆمەڵگایەکی باشتر.

٤- هەندێک ڕەخنە لە کۆمەڵناسی: قوتابخانەی فرانکفۆرت هەڵدەکوتێتە سەر کۆمەڵناسی، ئەویش لەبەر هۆکاری زانستپەرستی و کۆنەپارێزی و ڕازیبوونی بەو بارودۆخەی کە هەیە، هەروەها ڕەخنەی جدی لە کۆمەڵگا ناگرێت و لای وایە کە کۆمەڵناسی پابەندبوونی بۆ هاوکاریی ستەملێکراوان لەدەستداوە. تیۆریستانی تیۆری ڕەخنەیی باوەڕیان وایە کە کۆمەڵناسی تووشی(زانستگەرایی) و (دەردەزانست) بووە. بە جۆرێک (میتۆدی زانستی)ی کردووەتە (ئامانج)، لەگەڵ ئەوەشدا کۆمەڵناسی خۆی خستووەتە خزمەتی دۆخی باڵادەستەوە و هاوکارە لە مانەوە و جێگیربوونیدا، هەروەها لە بیری ڕەخنەکردنی دەزگای کۆمەڵایەتیی زاڵدا نییە کە پەیوەندییەکی نزیکی لەگەڵ دەزگاکانی دەسەڵات و سەرمایەداریدا هەیە.

یەکێکی دیکە لە ڕەخنە گرنگەکانی تیۆری ڕەخنەیی لە کۆمەڵناسی، ڕەخنە و هێرشە بۆسەر ئینتیمای کۆمەڵناسی، ئەویش کاتێک هەموو دیاردەکان و پرسە مرۆییەکان کورتدەکەنەوە بۆ گۆڕاوە بابەتی و ئۆبێکتیڤەکانی کۆمەڵگا. کۆمەڵناسان؛ کۆمەڵگا وەک گشت(کل)ێک تەماشا دەکەن و گرنگی بە تاکەکان نادەن، بەم کارەشیان کردەی دوولایەنەی نێوان تاک و کۆمەڵگا لەبەرچاو ناگرن. ئەوان بە بەهۆی لەبەرچاونەگرتنی ڕەفتاری تاک و پێگەکەی ئەو، ناتوانن ئەو گۆڕانکارییە سیاسییانە لێکبدەنەوە کە دەتوانن ببنە هۆی خولْقاندنی کۆمەڵگایەکی دادپەروە. هۆرکهایمەر و هابەرماس، لەم بارەیەوە زیاتر لە هەوڵی دارشتنی تیۆر(تیۆریزەکردن)دا بوون.

٥- ڕەخنە لە کەلتور: تیۆریستانی ڕەخنەیی، ڕەخنەیەکی گرنگیان لەو شتەی کە بە (خەسڵەتی کەلتوری) ناودەبرێت، گرتووە. ئەدۆرنۆ و هورکهایمەر، ئەم پرسیارە دەخەنە ڕوو: ئایا بەڕاستی ئەو شتەی کە هەمووان بە کەلتور ناوی دەبەن، کەلتورە؟ بەچ شێوەیەک ئەم ڕۆژگارەی ژیانی کەلتوری تا ئەو ڕادەیە ناشیرین کراوە کە هەر شتێک مایەی ئاگایی و گۆڕانکارییە، بێبەها دێتە هەژمار و هەر شتێکیش کۆنەپارێزە و پایەکانی سیستەم جێگیر و توندتر دەکات، دەبێتە جێگەی ستایش و پیاهەڵدان؟ ئایا بەڕاستی ئەوەی کە بە کەلتور ناودەبرێت، کەلتورە؟

لەکۆتاییدا، دەتوانین بەکورتی بڵێین، قوتابخانەی فرانکفۆرت لەدوای شکستەکانی بزاڤە مارکسییەکانەوە لە ئەورووپادا جێگەی خۆی گرت و بە بەهۆی ڕەخنەکردنی پوزەتیڤیزمەوە، خوازیاری تەفسیرێکی تازە بوو بۆ مارکسیزم. هۆرکهایمەر بە چەمکی پیشەسازیی کەلتور، ئەدۆرنۆ بە باسی جوانیناسی، مارکۆزە بە باسکردنی مەسەلەی مرۆڤی تاکڕەهەند و سەرئەنجام هابەرماس بە کردەی پەیوەندیدار و فەزای گشتی، هەوڵیاندا لە پاڵ ڕەخنە لە کۆمەڵگای نوێ و ماسمیدیاکاندا، ڕێگەچارەی دەرچوون لەم بارودۆخەدا لەپاڵ قوتابخانەکەی خۆیاندا بکەنەوە.

سەرچاوە:

http://www.magiran.com/npview.asp?ID=1821427